



OSMANLI'YI KURANLAR ŞAMAN MIYDI

0 türbedeki izler ne anlama geliyor

Osmanlı'yı kuranlar Şaman mıydı ???

Bilecik'te, Osmanlı'nın kuruluş yıllarında uç beyi İsa Sofi adına inşa edilmiş türbede keşfedilen Şamanik çizimler incelendi. Gök Tanrı inancına dair çizimlerle donatılmış türbede hiçbir İslami öge bulunmuyor...

Bilecik'te, Osmanlı'nın kuruluş yıllarında uç beyi İsa Sofi adına inşa edilmiş türbede keşfedilen Şamanik çizimler incelendi. Gök Tanrı inancına dair çizimlerle donatılmış türbede hiçbir İslami öge bulunmuyor.

Bilecik'in Söğüt ilçesine bağlı Borcak köyünde bulunan İsa Sofi türbesi, 12 ve 13. yüzyıllarda Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türkmen göçerlerden günümüze kadar ulaşan çok önemli izler taşıyor. Türbenin duvarlarına resmedilmiş Gök Tanrı inancına ait bezemeler, Anadolu coğrafyasında bulunan ilk örnek olması nedeniyle büyük bir öneme sahip.

Türbede başlatılan tadilat sırasında, üstteki sıvanın kazınması ile ortaya çıkan bu bezemeler, az sayılabilecek bir bozulma ile günümüze kadar ulaşmış. Gök Tanrı inancını yansıtan duvar resimleri, bu inanca yönelik anlayışların resmedildiği çok önemli bir belge niteliği taşıyor.



Kendisi adına türbe yapılan İsa Sofi'nin, vakıf belgelerinden Osman Bey zamanında burada bir zaviyesi olduğu ve buranın kendisine vakfedildiği biliniyor. Diğer taraftan yöre halkı tarafından Ertuğrul Gazi'nin silah arkadaşı olduğuna dair günümüze kadar ulaşan bir rivayet var.

Arkeofili'de yer alan habere göre İsa Sofi'nin adından dini bir şahsiyet olduğu ve adına türbe inşa edildiği için toplumun önde gelen bir ismi olduğu anlaşılıyor. Ancak türbede yer alan İslam dışı öğeler, içinde yaşadığı topluluk ve İsa Sofi'nin onlarla ilişkisi hakkında ipuçları barındırıyor. Söz konusu türbe, süslemeleri bakımından Anadolu'daki hiçbir türbe ile benzerlik göstermiyor.

Türbenin yer aldığı Borcak Köyü ve İsa Sofi Türbesi, Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu Söğüt ilçe merkezinin yaklaşık 9 kilometre doğusunda bulunuyor.

Bu tür türbelerin yüksek tepelerde yer alması, eski Türk inancıyla alakalıydı. Nitekim yüksek tabakaya mensup kişilerin mezarları ulaşılması zor yerlere yapılırdı.

Mimari elemanlar ve inşa tekniği olarak Erken Osmanlı Mimarisine ait olan türbede bir kitabe olmasa da, İsa Sofi'nin vakıf kayıtları ve yöre halkının anlatımları, türbenin 14. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiğini gösteriyor.



TÜRBEDE HİÇBİR İSLAMİ ÖGE YOK

Türbe İslami bir yapı olmasına rağmen, içerisinde bulunan süslemelerin ağırlıklı olarak Şamanizm kökenli olması, toplumda eski inancın çok canlı olduğunun bir göstergesi. Özellikle konar-göçer hayat süren Türklerde, İslamiyet kabul edilmesine rağmen eski inanca dair davranışlar kolaylıkla terk edilmemişti.

Türbe, kare planı ve sekizgen kasnak üzerine yapılmış kubbesi ile mimari olarak klasik Türk-İslam yapısı olma özelliğini taşıyor. Kapısı benzer yapılarda olduğu gibi alçak yapılmış. Bu özellikleri ile İslami yönü güçlü bir figüre ait olması gerektiği düşünülse de, 2017 yılında başlatılan tadilat sırasında alt sıvada meydana çıkan bezemeler, konuyu farklı bir boyuta taşıyor.

Türbenin içi, Orta Asya inanç sistemine ait olan öğelerle bezenmiş. Duvar bezemelerinde, Orta Asya inanç ve kültür sisteminin çok etkili olduğu açıkça görülüyor. Türbe içerisinde hiçbir İslami öğe bulunmamasına karşın, tamamının Göktanrı inancına ait olması, İsa Sofi'nin inancını da sorgulatır nitelikte.

Türbe ile ilgili dikkat çekici bir özellik de, bu İslam dışı süslemenin, daha yeni bir sıva ile kapatılmış olması. Yöre sakinleri, bu işlemin ne zaman yapıldığını bilmiyor. Osmanlılardan kalma metruk okul binasının mimarisi ve duvardaki hat üslubu, türbedeki kapatıcı sıvanın 19. yüzyılda yapıldığını düşündürüyor.



HER ŐEY GÖK TANRI İNANCIYLA İLİŐKİLİ

İsa Sofi türbesinde, Türk Mitolojisindeki Evren Tasavvuru ve buna bağlı olarak çeœitli öğeler resmedilmiœ.

Süslemeler arasında iki gemi figürü dikkat çekiyor. Bu gemilerden doğu duvarına resmedilen, evren için belirlenmiœ hattın dıœında yer alıyor. Bu geminin ölenin ruhunu alıp gökyüzünün 16. katındaki Ülgen'e götürdüğü düşünülüyor. Batı duvarında yer alan gemi ise muhtemelen 17 denizin birleœtięi yeri gösteriyor ve burası Talay Kan'ın evi olabilir. Orta Asya Türk mitolojisine göre Talay Kan, denizlerin hakimi, ölülerin koruyucusuydu. Bir türbe ve ölü üzerine bir ritüeli anlatması muhtemel olan bu bezemelerde, Talay Kan'ın kullanılması muhtemel.

Bezemelerde bir evren tasavvuru ele alınmıœ ve çizgilerle oluœturulan gök, yer ve yer altı bölümleri, Orta Asya Türk kozmogonisini betimlemek için kullanılmıœ. İki kalın çizgi ile sınırlandırılan ilk katman, yeraltını temsil ediyordu. Őamanlara göre dünya birçok kattan oluœmaktaydı. Yukarıdaki 17 kat ışık âlemi olarak göğü meydana getirirken; aœaęıdaki 7 ya da 9 kat ise yeraltını yani karanlıklar âlemini oluœturuyordu. Bu iki kat arasında ise hayatın devam ettiği yeryüzü vardı.

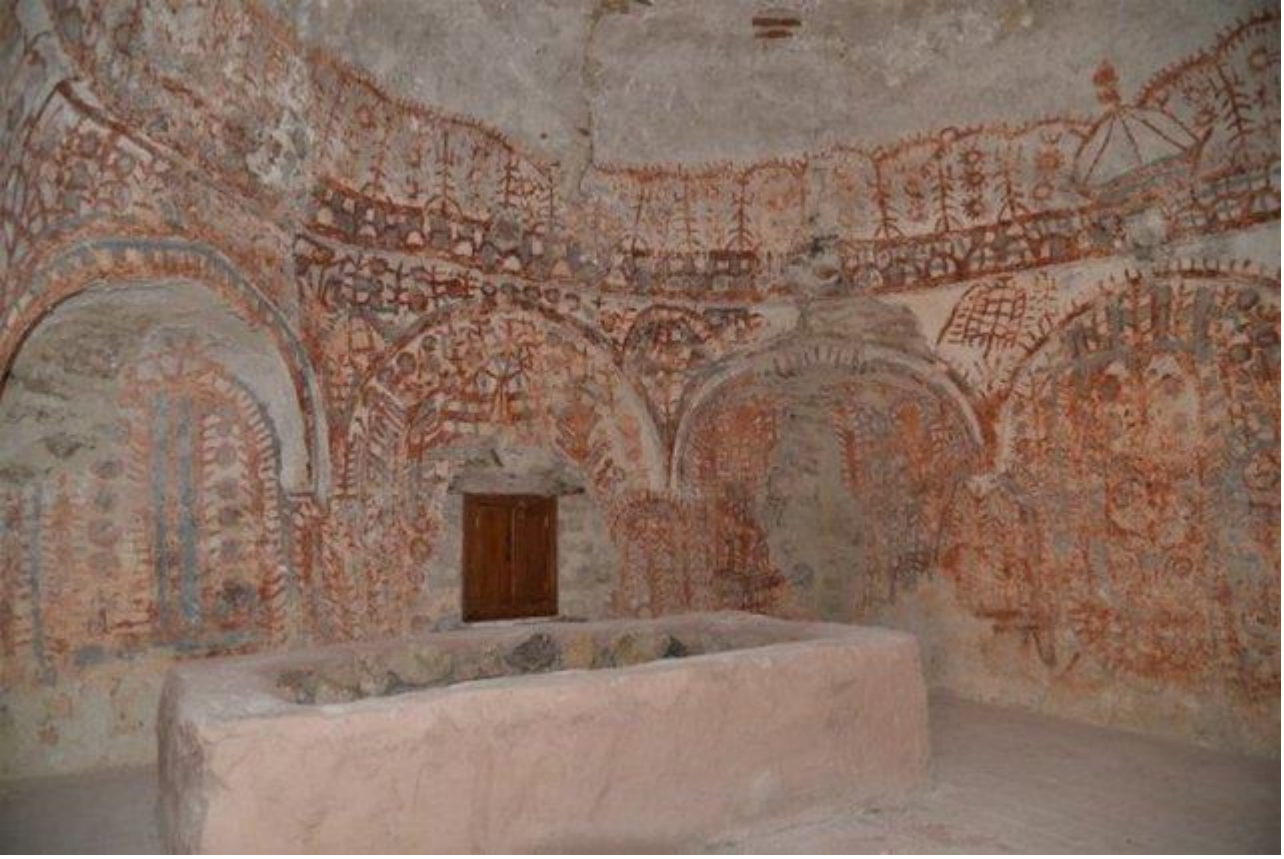


Türbede yeraltını ifade eden alt bölüm, kalın bir çizgi ile yeryüzünden ayrılmış. Bu katmanı dikey olarak bölen ve yeryüzünden gökyüzünün sınırına kadar uzanan bir şaman ya da hayat ağacını temsil eden figür bulunuyor. Yeryüzünü temsil ettiği düşünülen kalın çizginin üstünde Kayra Han'ın oturduğu gökyüzünün en yüksek yerine kadar (ayyuk) uzanan hayat ağacının dalları çoğunlukla eksik çizilmiş.

Kubbe kasnağında bulunan süslemeler 18'i güney ve 18'i de kuzey kısımda olmak üzere toplam 36 parçaya ayrılmış. Her bir bölüm bir âlem olarak ifade edildiğinde, süslemenin her iki tarafında da 18 bin âleme atıf yapılmış.

Her bölüm arasında yer alan üst üste üçlü güneş motifleri, Türk Mitolojisinde tanrıları işaret ediyor olabilir. Tengere Kayra Kan semanın 17. katında oturur ve buradan kainatın kaderini tayin ederdi. Ondan doğan üç tanrı; semanın 16. katında oturan Bay Ülgen; 9. katta oturan Kızagan Tengere ve 7. katta oturan Mergen Tengere'dir. Söz konusu üç güneşin bu üç tanrıyı ifade etmesi muhtemel.

Kubbe eteğinde yer alan süslemelerde bir şimşek motifi görülüyor. Tüm bezemeler arasında tek örnek olan bu motif, Türk Mitolojisinde önemli bir yere sahip. Eski Türkler yanlarında saf ve beyaz bir taş taşıyarak yıldırım ve şimşek gibi tehlikelerden korunacaklarına inanıyordu.



Doğu duvarında ve türbe giriş kapısının hemen üstünde, büyükçe güneş benzeri bir motif yer alıyor. Bu tanrıyı simgeleyebileceği gibi şaman davulunda kullanılan motiflere de benziyor.

Türbenin güney duvarında ve belirlenen sınırın dışında kalan yuvarlaklar Ay'ı temsil ediyor olabilir. Ay, Türk Mitolojisinde özel bir yere sahipti. Eski Türkler Ay ve Güneş'i insanlara iyilik getirip onları koruyan iki kutlu varlık olarak görüyordu.

Türk mitolojisinde Ağaç Kültü'ne dair izler, İsa Sofi Türbesi'nde de kendini gösteriyor. Beden duvarlarındaki bezemelerde hayat ağacı ya da diğer ağaç formlarının çokluğu dikkati çekiyor. Ağaç, en başta göğün direği olarak evren tasavvurunda başta gelen öğelerden biriydi.

Türbenin güney duvarında yer alan ve bir kısmı dökülen sıva sebebiyle kaybolmuş olan dokuz dallı kayın ağacı var. Bu ağaç, şamanların göğe yükselirken tırmandıkları ağaç olarak kabul ediliyordu. Bu figürün orta kısımlarında ata binmiş ve yukarı tırmanan bir insan figürü var. Türklerde ayın sırasında şamanı katlar arası tanrıya ulaştıran araç olarak Pura adında bir at ruhu vardı. Muhtemelen bu türbede şaman ve onu taşıyan pura resmedilmişti.

Beden duvarlarında dikkati çeken bir diğer bezeme de stilize edilmiş bir kuşa ait olduğu düşünülen bir resim. Bu resim, bir Gold Şamanının öteki dünyaya yolculuğu esnasında kullandığı "Koarı" ya da "Bucu" isimli ruh kuş olabilir.



1980'LERE KADAR ÇEŞİTLİ RİTÜELLER UYGULANIYORDU

Türbenin eski dönemlerdeki öneminin yanında, İsa Sofi yakın zamanlara kadar köyün sosyal ve dini hayatında da önemini devam ettirdi. Halkın belli aralıklarla ziyaret ettiği bir yer olmasının yanısıra, yakın zamana kadar hidrellez gibi kutlamalar da burada yapılıyor, dualar burada ediliyor ve şifalı pilav burada pişirilip yeniliyordu.

Çocuğu olmayanlar, hastalar dertlerine devayı burada dua ederek arıyorlardı. Dua edilirken geyik kemikleri mezar üstüne konuluyordu. Diğer yandan sandukanın içine el sokulması ve buradan koparılabilen bir bitki parçasının duanın kabulü anlamına geleceğine dair bir inanç vardı. Rivayete göre bir kişi elini mezarın içine soktuğunda İsa Sofi elini tutmuş ve insanlar korkudan bu alışkanlıklarına son vermişlerdi.

Bölgede bulunan birçok türbede olduğu gibi burada da mum yakma âdeti yakın zamanlara kadar devam etmişti. Yine benzer şekilde türbeye her akşam su bırakılması ve bununla İsa Sofi'nin abdest aldığına dair inanış da yakın zamanlara kadar yaşatılmıştı.

Dileklerin kabulü için bir vesile olarak, türbe bahçesindeki ağaçlara bez bağlama geleneği de yakın zamanlara kadar uygulanan bir başka ritüeldi.

Odatv.com

Makale: Kahraman N., Arıkan, R., Çetin, M. C. 2019. İsa Sofi Türbesi: Tezyinatı Ve Türklerin İslamlaşma Süreci Açısından Değerlendirilmesi. Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, 41.

[status draft]

[nogallery]

[geotag on]

[publicize off|twitter|facebook]

[category araştırma]

[tags TARİH, Nostalji, Arkeoloji, research, Osmanlı, Şaman]